

Το ταξίδι στις Απόκρυφες Πράξεις*

Παναγιώτης Αγγελόπουλος
MA in Ancient History

Περίληψη: Το άρθρο αυτό εξετάζει τις πληροφορίες που μπορούμε να αντλήσουμε από τις απόκρυφες πράξεις των αποστόλων για τα ταξίδια. Προσπαθούμε να βρούμε όψεις της κοσμικής ιστορίας που δεν ήταν στις προθέσεις των συγγραφέων να παρουσιάσουν. Διαβάζοντας τις Πράξεις Ιωάννου, Πέτρου, Θωμά, Παύλου και τα Κλημέντια θα διαπιστώσουμε ότι οι λιγότερες πληροφορίες που μας παρέχονται για τον τρόπο και τα προβλήματα του ταξιδιού κατά τον 1ο έως τον 4ο αιώνα μ.Χ συμφωνούν με αυτά που γνωρίζουμε από άλλες πηγές. Τονίζουν ίσως με μεγαλύτερη έμφαση ένα συγκεκριμένο φόβο για αυτό, τον φόβο του ναυαγίου στην θάλασσα.

Summary: This paper examines the information on travel that can be obtained from the apocryphal Acts of the Apostles. It brings out aspects of secular history which it was not the original intention of the writers to convey. In reading the Acts of John, Peter, Thomas and Paul and Clementia, we find that the few details provided regarding the ways and problems of travel from the first to the fourth Century A.D. are in accordance with what is known from other sources. What is emphasized, perhaps more strongly, is a particular fear in relation to travel, the fear of a shipwreck in the sea.

Λέξεις κλειδιά: ταξίδι, απόκρυφες πράξεις, πρώιμος χριστιανισμός

Key words: travel, apocryphal Acts, early Christianity

* Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε στην Ημερίδα «Αγιογραφικά κείμενα ως πηγές κοσμικής ιστορίας» που διοργάνωσε το Post Augustum και το Τμήμα ΙΑΚΑ του Παν/μίου Θεσσαλίας στις 21 Απριλίου 2018 στον Βόλο.

*Μια κόρη από την Αμοργό
γαϊτάνι, γαϊτανάκι μου
να ταξιδέψει θέλει
γαϊτάνι μου πλεγμένο.*

*Να ταξιδέψει δεν μπορεί
να λάμνει δεν ηξεύρει
δίνει σαράντα δυο φλουριά
ναύλο του κεφαλιού της
κι άλλα σαράντα τέσσερα
να πάει με την τιμή της...¹*

Έτσι αρχίζει ένα παραδοσιακό τραγούδι των Κυκλάδων που έφτασε έως τις μέρες μας και εκφράζει το άγχος μιας γυναίκας από την Αμοργό να ταξιδέψει όχι μόνο με ασφάλεια αλλά και με την τιμή της. Ως γνωστόν, η ασφάλεια στο ταξίδι ήταν για αιώνες ζητούμενο. Σε αυτή την παρουσίαση θα ιχνηλατήσουμε την αγωνία, το φόβο, τον τρόπο και τις συνθήκες στις μετακινήσεις των ανθρώπων, στα ταξίδια τους όπως

εποδιαντρέπη ο ναύκληρος κι ήπλωσε προς την κόρη. Κι η κόρη από την εντροπή ήπεσε λιγωμένη κι έπιασα και τη ρίζασι στον κόλπο της Αττάλειας Βγήκαν οι Ατταλιώτισσες και στέσαν μοιρολόι "Για δέ κορμί, για καμουχιά και μέση και γιορντάνι για δέ μασουροδάχτυλα για το μαργαριτάρι".

¹Μα σαν απολαργάρασι δυό μίλια απ' το λιμώνα

αυτά αναφέρονται στις απόκρυφες πράξεις των Αποστόλων.² Θα διαβάσουμε τις *Πράξεις Ιωάννου, Πέτρου, Θωμά, Παύλου* και τα *Κλημέντια*. Τα αγιολογικά αυτά κείμενα έχουν γραφτεί για δογματικούς και προπαγανδιστικούς λόγους και έχουν αποκλειστεί από το επίσημο corpus της εκκλησιαστικής γραμματείας. Σκοπός τους δεν ήταν να μας πληροφορήσουν για τον τρόπο του ταξιδιού ούτε για τα προβλήματα των ταξιδιωτών. Όμως εμείς θα προσπαθήσουμε να βρούμε πληροφορίες που οι συγγραφείς δεν είχαν λόγο να μας μεταφέρουν και οι οποίες μόνο παρεμπιπτόντως αναφέρονται. Θέλουμε δηλαδή να χρησιμοποιήσουμε τα κείμενα αυτά σαν πηγές κοσμικής ιστορίας. Αρκετά από αυτά έχουν εμφανώς μυθιστορηματικό χαρακτήρα, όμως εμείς θα τα μελετήσουμε ως σχετικά έγκυρες πηγές. Κι αυτό γιατί, καθώς το θέμα που μας απασχολεί, η μετακίνηση και το ταξίδι, δεν ήταν στις βασικές προθέσεις των συγγραφέων να το παρουσιάσουν, δεν υπήρχε λόγος να γράψουν ψευδείς ή έστω αναληθοφανείς περιγραφές.

Τα κείμενα γράφτηκαν μεταξύ του 1^{ου} και του 4^{ου} αιώνα μ.Χ., μια εποχή για την οποία έχουμε ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με τις μετακινήσεις των ανθρώπων. Οι λιγοστές πληροφορίες που μας παρέχονται από τα κείμενα αυτά επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό, όπως θα δούμε, όσα γνωρίζουμε ήδη για τον τρόπο του ταξιδιού εκείνη την εποχή. Επιπροσθέτως όμως τονίζονται οι αγωνίες και οι ανασφάλειες των ταξιδιωτών και σε αυτές θα δώσουμε λίγο περισσότερη προσοχή.

Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, το ταξίδι στα όρια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας μπορούσε να γίνει με δύο τρόπους είτε από τη θάλασσα, είτε από την ξηρά, μέσα από ένα οδικό δίκτυο με μεγάλους πλακόστρωτους δρόμους χιλιάδων μιλίων, σχετικά καλοδιατηρημένους, με χιλιόμετρικές σημάνσεις και με στοιχειώδη

αστυνόμευση. Μόνο ένα ισχυρό κράτος όπως η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία μπορούσε να συντηρεί ένα τόσο ευρύ δίκτυο δρόμων. Με την Απία (Via Appia), τη Φλαμινία (Via Flaminia) και την Αυρηλία οδό (Via Aurelia) μπορούσε να διασχίσει κανείς σχεδόν όλη την ιταλική χερσόνησο. Από το Δυρράχιο έως το Βυζάντιο, τη μετέπειτα Κωνσταντινούπολη, μπορούσε να πάει μέσω της Εγνατίας οδού, και από εκεί να φτάσει μέχρι την Αλεξάνδρεια μέσα από μικρότερους αλλά καλοσυντηρημένους δρόμους που διέσχιζαν την μικρά Ασία.

Παρά το αξιόλογο οδικό δίκτυο, τα ταξίδια από την ξηρά ήταν πιο δύσκολα και πιο αργά. Ο ταξιδιώτης, στην περίπτωση αυτή, διάλεγε το ζώο ή την άμαξα, κανόνιζε τις προμήθειές του και ξεκινούσε. Έπρεπε να φροντίσει πού θα καταλύσει τη νύχτα και πώς θα ανανεώσει τα ζώα αν αυτά ήταν νοικιασμένα. Από την εποχή του Αυγούστου και μετά, όταν δημιουργήθηκε το δημόσιο ταχυδρομείο (cursus publicus) δημιουργήθηκαν νέα δεδομένα. Σε όποιον ήταν εφοδιασμένος με ειδική άδεια ή δίπλωμα παραχωρούνταν το δικαίωμα της διαμονής, της διατροφής και της αλλαγής υποζυγίων. Τα διπλώματα αυτά παραχωρούνταν από τον αυτοκράτορα, με υπογραφή του, ή από τους διοικητές των επαρχιών σε περιορισμένο αριθμό.³ Η διαμονή των ταξιδιωτών γινόταν σε ξενοδοχεία ή πανδοχεία που βρίσκονταν στις πόλεις ή κατά μήκος των μεγάλων δρόμων, κι ακόμη σε σπίτια γνωστών ή αγνώστων που όμως τα ενοικίαζαν. Ας δούμε τώρα ορισμένα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ταξιδιώτες, έτσι όπως τα συναντάμε στα κείμενα που αναφέραμε.

Οι δυσκολίες της παραμονής και διανυκτέρευσης ήταν πολλές και τα προβλήματα απροσδόκητα ή αφάνταστα. Οι κοριοί στα φτηνά πανδοχεία φαίνεται ότι υπήρξαν σημαντικό πρόβλημα των ταξιδιωτών. Στις *Πράξεις Ιωάννου*⁴ χρειάστηκαν οι υπερφυσικές δυνάμεις του ίδιου του αποστόλου ώστε να κρατηθούν μακριά από το

² Ιωάννης Καραβιδόπουλος, *Απόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα, Β: Απόκρυφες Πράξεις, Επιστολές, Αποκαλύψεις*, εκδόσεις Πουρνάρα, 2004.

³ L. Casson, *Το ταξίδι στον Αρχαίο Κόσμο*, ΜΙΕΤ, 2003, σ. 228.

⁴ *Πράξεις Ιωάννου*, σ. 64.

στρώμα οι κοριοί. Όταν ο Ιωάννης έφυγε από τη Λαοδίκεια για την Έφεσο, σταμάτησε με τη συνοδεία του για ύπνο σε κάποιο έρημο πανδοχείο. Όμως το στρώμα εκεί ήταν γεμάτο κοριούς. Τη νύχτα ο απόστολος, που οι αυξανόμενοι κοριοί δεν τον άφηναν να κοιμηθεί, ανέλαβε δράση. Μίλησε στους κοριούς και τους προέτρεψε να βγουν από το δωμάτιο, αφήνοντας αυτόν και τους συνοδούς του να κοιμηθούν. Οι κοριοί απομακρύνθηκαν και το επόμενο πρωί τούς επέτρεψε να επιστρέψουν στο στρώμα του αφού αυτός θα έφευγε. Το πρόβλημα ήταν μεγάλο, αφού χρειάστηκε ολόκληρο θαύμα για τη λύση του, αλλά και η περιγραφή αυτού του θαύματος ως ένδειξης της δύναμης του αποστόλου.

Καθώς το ζήτημα της καθαριότητας και των κοριών στα φτηνά παρόδια ξενοδοχεία ήταν υπαρκτό, οι πιο εύποροι ταξιδιώτες έμεναν στα πιο ακριβά πανδοχεία, ή ακόμη καλύτερα νοίκιαζαν, αν ήταν κοντά σε πόλη, σπίτια που οι ιδιοκτήτες τους ήταν διατεθειμένοι να τα παραχωρήσουν έναντι αμοιβής (υποθέτω κάτι σαν το σύγχρονο *airbnb*). Η φιλοξενία σε γνωστούς από κοινωνικά δίκτυα, όπως αυτά που είχαν αναπτύξει οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες, ήταν ένας επιπλέον τρόπος διαμονής για κάποιον που ταξίδευε. Στα *Κλημέντια*, όπου παρουσιάζονται οι περιπέτειες του Κλήμεντα και του Πέτρου μαζί με τη διδασκαλία του δεύτερου, αναφέρεται μια τέτοια περίπτωση φιλοξενίας: Ο Κλήμης μαζί με την μητέρα του, τον Πέτρο και την γυναίκα του πηγαίνουν από τα Γάβαλα στη Λαοδίκεια. Εκεί τους υποδέχονται και τους φιλοξενούν δύο πρόσωπα μάλλον γνωστά τους από την εκεί χριστιανική κοινότητα, ο Νικήτης και ο Ακύλας. Δεν ψάχνουν για διαμονή, κι άλλωστε το κείμενο παραλείπει να πει πού έμειναν στις προηγούμενες πόλεις, όπου προφανώς δεν υπήρχαν γνωστοί από το χριστιανικό δίκτυο για να τους υποδεχθούν και να τους φιλοξενήσουν. Άλλη περίπτωση φιλοξενίας έχουμε στις *Πράξεις Παύλου*:⁵ ο Ονησίφορος από το Ικόνιο ζητάει από μόνος του να φιλοξενήσει

σπίτι του τον Παύλο, επειδή είχε ακούσει ότι ήταν σπουδαίος πνευματικός άνδρας. Τον περιμένει πάνω στην βασιλική οδό για τη Λύστρα και δέχεται να φιλοξενήσει και τους συνοδούς του, μολοντί δεν τους γνώριζε. Φαίνεται ότι του αρκούσε μόνο η ιδιότητα του χριστιανού που είχαν σαν συνοδοί του Ονησίφορου.

Όταν άρχισαν τα προσκυνηματικά ταξίδια στους Αγίους Τόπους,⁶ αναπτύχθηκαν πάνω στις διαδρομές προς αυτούς ξενοδοχεία αποκλειστικά για χριστιανούς, διότι η κίνηση ήταν μεγάλη και στα άλλα πανδοχεία υπήρχε πορνεία και κάθε είδους διασκέδαση που οι πιστοί ήθελαν να αποφύγουν. Ενδιαφέρουσες πληροφορίες μάς παρέχονται με έμμεσο τρόπο για τις διασκεδάσεις που παρείχαν τα ξενοδοχεία αυτά πριν δημιουργηθούν τα αμιγώς χριστιανικά καταλύματα. Στις *Πράξεις Θωμά*⁷ ψάχνουν με διαταγή του βασιλιά των Ινδιών τον Απόστολο Θωμά στον ξενοδοχείο όπου έχει καταλύσει. Όμως αυτός έχει φύγει και οι απεσταλμένοι βρίσκουν την αυλήτρια να κλαίει που δεν την πήρε μαζί της. Η αυλήτρια φαίνεται ότι ήταν μόνιμη στο ξενοδοχείο και, εντυπωσιασμένη από το κήρυγμα του αποστόλου, ήθελε να αλλάξει ζωή. Στις ίδιες *Πράξεις*⁸ ο Θωμάς ανασταίνει μια νεαρή γυναίκα που έπεσε θύμα του παράφορου έρωτα ενός νέου: διέμενε σε ξενοδοχείο έξω από την πόλη και, σύμφωνα με τον νεαρό, διέπραττε μοιχεία, πράγμα που εκείνος δεν μπόρεσε να αντέξει και τη δολοφόνησε. Είναι προφανές ότι επρόκειτο περί πόρνης που δούλευε στο ξενοδοχείο, κι αυτή ήταν μία από τις υπηρεσίες, όπως και κείνη της αυλήτριας, που τέτοιοι χώροι προσέφεραν στους ταξιδιώτες. Η πορνεία, η καθαριότητα και ο τρόπος διαμονής είναι λοιπόν μερικά από τα ζητήματα του ταξιδιού στην στεριά που αναφέρονται εμμέσως στις απόκρυφες πράξεις.

⁵ *Πράξεις Παύλου*, 3.2.

⁶ Μεγάλη ώθηση σε αυτά τα ταξίδια έδωσε η Αγία Ελένη, μητέρα του Κωνσταντίνου, με το ταξίδι που πραγματοποίησε στους Αγίους τόπους και που αποτέλεσε οδηγό για τους υπόλοιπους πιστούς. Βλ. Π. Κουρκουβάτη, *Οι απαρχές του χριστιανικού προσκυνήματος. Αναζητήσεις και μεταμορφώσεις*, σ. 36-40 (διατριβή).

⁷ *Πράξεις Θωμά*, Πράξη Α, 16.

⁸ *Πράξεις Θωμά*, Πράξη ΣΤ, 51-53.

Στη θάλασσα οι μετακινήσεις γίνονταν μέσω ενός μεγάλου εμπορικού στόλου που διέσχιζε όλη τη Μεσόγειο και μετέφερε εμπορεύματα από τη μία άκρη της Αυτοκρατορίας στην άλλη. Μόνο από την Αίγυπτο στη Ρώμη, αυτός ο στόλος μετέφερε 150.000 τόνους σιτάρι το χρόνο. Αν σε αυτά τα πλοία συνυπολογίσουμε όσα μετέφεραν λάδι από την Ισπανία, κρασί από την Γαλλία, έργα τέχνης από την Αθήνα και πλήθος άλλων προϊόντων στη Μεσόγειο, τότε θα διαπιστώσουμε ότι έχουμε έναν εμπορικό στόλο που όμοιος του δεν υπήρξε στην Ευρώπη μέχρι τον 18ο αιώνα.⁹ Τα ταξίδια ήταν χρονοβόρα. Κάποιος που ήθελε να ταξιδέψει από την θάλασσα, κατέβαινε στο λιμάνι και όταν έβρισκε ένα εμπορικό πλοίο που πήγαινε στον προορισμό του έφευγε με αυτό. Τα ταξίδια διαθάλασσης δεν γίνονταν όλο το χρόνο, αλλά όταν το επέτρεπαν οι καιρικές συνθήκες, συνήθως από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο.¹⁰ Τα ταξίδια στους αιώνες που εξετάζουμε, μολονότι κουραστικά, ήταν σχετικά ασφαλή από πειρατές στη θάλασσα (όπως και από ληστές στην στεριά).¹¹ Όμως η αγωνία για την ευτυχή έκβαση του ταξιδιού υπήρχε και αφορούσε περισσότερο το ενδεχόμενο ναυαγίου. Πράγματι, στα κείμενα αυτά έχουμε μόνο μία αναφορά σε κίνδυνο πειρατών, αλλά αρκετές αναφορές σε ναυάγια. Επιβεβαιώνουν, αν μπορούμε να το πούμε έτσι, αυτό που άλλες πηγές μαρτυρούν για την επιτυχή προσπάθεια των Ρωμαίων, τουλάχιστον κατά τους δύο πρώτους αιώνες μ.Χ., να εξαλείψουν ή να περιορίσουν την πειρατεία.¹² Η ανασφάλεια για τα θαλάσσια ταξίδια αφορά σχεδόν μόνο τα ναυάγια.

Στα Κλημέντια¹³ παρουσιάζονται όπως έχουμε αναφέρει, εκτός από την διδασκαλία του Πέτρου και οι περιπέτειες του Κλήμεντος με τρόπο μυθιστορηματικό που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και χριστιανικό μυθιστόρημα αφού ακολουθεί όλες τις “συμβάσεις των μυθιστοριών της επο-

χής.”¹⁴ Στο έργο αυτό ο πατέρας του Κλήμη στέλνει τη μάνα του και τα δύο αδέρφια του από τη Ρώμη στην Αθήνα, υπακούοντας έτσι σε υποτιθέμενο όνειρο της μητέρας του που τους προέτρεπε σε φυγή για να γλυτώσουν από βέβαιο θάνατο. Ο Κλήμης με τον πατέρα του παραμένουν στην Ρώμη. Ακολουθεί ο πατέρας του τον συνηθισμένο τρόπο ταξιδιού από τη θάλασσα: κατεβαίνει στο λιμάνι, βάζει τη μητέρα του Κλήμη και τα αδέρφια του σε πλοίο μαζί με δούλες και δούλους, καθότι εύπορος, και τους αποχαιρετά. Μετά από ένα χρόνο στέλνει με κάποιους χρήματα στην οικογένειά του στην Αθήνα, αλλά αυτοί δεν γυρίζουν ποτέ. Στο τρίτο έτος στέλνει πάλι ανθρώπους με εφόδια στην Αθήνα. Αυτοί επιστρέφουν μετά από ένα χρόνο και τον πληροφορούν ότι η γυναίκα του και τα παιδιά του δεν έφτασαν ποτέ στον προορισμό τους. Η αγωνία κορυφώνεται στο κείμενο καθώς ο πατέρας του Κλήμη αρχίζει την αναζήτηση. Κατεβαίνει συνεχώς στο λιμάνι και ρωτάει τους ναυτικούς «εάν έχουν δει η ακούσει για κάποιο ναυάγιο τα τέσσερα τελευταία έτη».¹⁵ Οι απαντήσεις είναι αρκετές, οι ναύτες επιβεβαιώνουν ότι υπήρξαν όντως πολλά ναυάγια, και μάλιστα με αρκετούς νεκρούς, σε αυτό το χρονικό διάστημα, και ο καθένας λέει κι ένα διαφορετικό μέρος. Μιλούν για τα πολλά πτώματα που είδαν, κανένα όμως που να ταυτίζεται με βεβαιότητα με τα εξαφανισμένα πρόσωπα. Τελικά ο πατέρας του Κλήμη αποφασίζει να επιβιβαστεί ο ίδιος σε πλοίο για να αναζητήσει την οικογένειά του, και χάνεται κι αυτός. Μολονότι σε αυτή τη λεπτομερή και αγωνιώδη περιγραφή έχουμε ένα συνηθισμένο μυθιστορηματικό μοτίβο, φαίνεται ότι, για να γίνεται πιστευτό, τούτο ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα της εποχής, συναντώντας έτσι την πραγματική αγωνία για τα θαλάσσια ταξίδια. Έχει ενδιαφέρον ότι εξετάζεται μόνο η περίπτωση του ναυαγίου, κι όχι της ληστείας ή απαγωγής και δολοφονίας – έμμεση επιβεβαίωση της αποτελεσματικότητας των Ρωμαίων στην εξάλειψη της

⁹ L. Casson, *Το ταξίδι στον αρχαίο κόσμο*, σ.152.

¹⁰ ό.π., σελ. 152

¹¹ ό.π., σελ. 144

¹² ό.π., σελ. 178

¹³ *Κλημέντια, Ομιλία*, IB' 9-10.

¹⁴ *Κλημέντια*, Εισαγωγή, σ. 343.

¹⁵ *Κλημέντια, Ομιλία*, IB' 9-10α.

πειρατείας. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί η διάσταση του χρόνου στην εποχή που εξετάζουμε, είναι πολύ διαφορετική απ' ό,τι στον σύγχρονο, συνεχώς επιταχυνόμενο, κόσμο – η πληροφορία για την τύχη των ταξιδιωτών έφτανε, αν έφτανε, με καθυστέρηση χρόνων, κι αυτό θεωρούνταν φυσιολογικό.

Στη συνέχεια, μετά από περιπέτειες, ο Κλήμης βρίσκει την μητέρα του, που επιβεβαιώνει τους φόβους του πατέρα του, λέγοντάς του ότι το πλοίο της ναυάγησε μια νύχτα, διαλυμένο από αντίθετους ανέμους, και όλοι πέθαναν εκτός από αυτήν. Την περιέθαλψε μια γυναίκα, που κι αυτή είχε χάσει κάποτε τον νεαρό άνδρα της σε ναυάγιο.¹⁶ Όταν η μάνα ρωτά τον Κλήμη πού μπορεί να έχει χαθεί ο πατέρας του, αυτός πιθανολογεί τέσσερις λόγους εξαφάνισης: να πέθανε απ' το πολύ κρύο στη διαδρομή, να έπεσε σε ναυάγιο, να χάθηκε στο δρόμο ή να μαράθηκε από τη λύπη του.¹⁷

Και σε άλλες περιπτώσεις έχουμε αναφορές όπου τονίζεται η επικινδυνότητα της θάλασσας. Στις *Πράξεις Ιωάννου* ο απόστολος χρησιμοποιεί διάφορες παραβολές για το πότε πρέπει κανείς να κάνει τον απολογισμό για την αληθινή πίστη. Το πρώτο παράδειγμα που αναφέρει είναι αυτό του καπετάνιου: πότε, αναρωτιέται, μπορεί να πει ο καπετάνιος ότι σώθηκε; Όταν οδηγήσει το πλοίο, τους επιβάτες και το φορτίο του σε ασφαλές και ατάραχο λιμάνι, είναι η απάντηση.¹⁸ Ακόμη πιο εμφατική αναφορά στην ασφάλεια του φορτίου και τη σημασία που έχει όχι μόνο να σωθεί από πιθανό ναυάγιο, αλλά και να παραδοθεί στην ώρα του, έχουμε στις *Πράξεις Πέτρου*.¹⁹ Ο Θέων, καπετάνιος του πλοίου που μεταφέρει τον Πέτρο στην Ρώμη, έχει προσηλυτιστεί από αυτόν στο χριστιανισμό. Θέλει λοιπόν να ακολουθήσει το απόστολο στην πόλη, αλλά αυτό γίνεται αφού πρώτα πουλήσει το εμπόρευμα στην καθορισμένη τιμή. Η πίστη μπορούσε να περιμένει για λίγο, προείχε η

ασφαλής παράδοση του εμπορεύματος. Τα τελευταία παραδείγματα φανερώνουν έτσι, πέρα από την αγωνία των καπετάνιων ενός μεγάλου εμπορικού στόλου για ναυάγια, την έγνοια τους για την ασφαλή κατάληξη του φορτίου τους.

Στις ίδιες *Πράξεις* έχουμε άλλη μια έμμεση αναφορά στις έγνοιες του ταξιδιού. Ο Πέτρος φεύγει βιαστικά από την Καισάρεια και επιβιβάζεται στο πλοίο χωρίς προμήθειες. Φαίνεται ότι οι ταξιδιώτες κανόνιζαν μόνοι τους τη διατροφή τους στα πολυήμερα θαλασσινά ταξίδια. Ο καπετάνιος τον καθησυχάζει λέγοντάς του ότι αυτό δεν είναι πρόβλημα και το μόνο που εύχεται (το πραγματικό πρόβλημα που τον απασχολεί) είναι να έχουν ένα ήσυχο και ασφαλές ταξίδι. Στη συνέχεια το κείμενο θεωρεί αναγκαίο να μας ενημερώσει για τις συνθήκες πλεύσης στην Αδριατική: τη συνηθισμένη νηνεμία, αλλά και τον άνεμο που κράτησε έξι μερόνυχτα χωρίς να είναι καταστροφικός.²⁰

Στις *Πράξεις Θωμά* μπορούμε να διακρίνουμε άλλη μία έμμεση αναφορά σε ταξίδι και μάλιστα μακρινό. Ο απόστολος Θωμάς έχει πουληθεί δούλος σε κάποιον έμπορο Αββάνη, με τον οποίο ταξιδεύει προς την Ινδία. Απ' όλο αυτό το μεγάλο ταξίδι, το αξιομνημόνευτο κατά τον συγγραφέα είναι ότι έγινε με ευνοϊκό άνεμο και έπλευσαν με άνεση μέχρι να φτάσουν²¹ – αναφορά που δείχνει ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν και τόσο δεδομένο.

Τέλος, άλλη μία έμμεση αναφορά στον κίνδυνο ναυαγίου εξαιτίας ανέμων έχουμε στις *Πράξεις Παύλου*. Εδώ ο απόστολος απαριθμεί τα θαύματα που έχει κάνει: επιάρεται ότι μπορεί να αναστήσει νεκρούς, να θεραπεύσει βαριές ασθένειες, να πολλαπλασιάσει το φαγητό για να χορτάσουν πολλοί, να περπατήσει πάνω στη θάλασσα και, τέλος, να υποτάξει τους ανέμους. Ενώ τα περισσότερα θαύματα είναι τρόπων τινά συνηθισμένα, αφού αναφέρονται και από τον Ιησού, εδώ προστίθεται άλλο ένα, η υποταγή των

¹⁶ ό.π., 17.

¹⁷ ό.π., ΙΓ' 1.

¹⁸ *Πράξεις Ιωάννου*, 67.

¹⁹ *Πράξεις Πέτρου*, 2.6.

²⁰ *Πράξεις Πέτρου*, 5.

²¹ *Πράξεις Θωμά, Πράξη Α'.*

ανέμων.²² Είναι φανερό ότι, όπως ο θάνατος και οι αρρώστιες, οι άνεμοι στη θάλασσα είναι τόσο σπουδαίο πρόβλημα ώστε να απαιτείται θαυματουργή δύναμη για να δαμαστούν.

Σε όλα αυτά τα κείμενα που εξετάσαμε η αγωνία για ένα ασφαλές ταξίδι στην θάλασσα με ούριο άνεμο είναι επίμονη και ολοφάνερη. Ξαναγυρνώντας στο εισαγωγικό παραδοσιακό τραγούδι για την κόρη από την Αμοργό, παρατηρούμε ότι αυτή η έγνοια παρέμεινε ίδια για αιώνες.

Οι Απόκρυφες Πράξεις επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό αυτά που ξέρουμε από άλλες πηγές για τον τρόπο και τις συνθήκες του ταξιδιού κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Τονίζουν δε μία πτυχή παραπάνω από άλλες: την ανασφάλεια και την αγωνία των ταξιδιωτών στη θάλασσα για ενδεχόμενο ναυάγιο. Καθώς η παρουσίαση αυτού του θέματος δεν ήταν ο σκοπός των συγγραφέων, χρειάστηκε να εστιάσουμε με μια πιο προσεκτική ματιά σε ορισμένες λεπτομέρειες που το αναδεικνύουν. Οι πηγές, ακόμη και οι πιο παράδοξες, απαντούν σε αυτά που εμείς ρωτάμε, αρκεί να βρούμε την κατάλληλη ερώτηση.

---

²² Πράξεις Παύλου, 10.9.